

DE MOGELIJKHEDEN VOOR ROOKVRIJE OPENBARE RUIMTES

OP WEG NAAR EEN

ROOKVRIJE GENERATIE

Hartstichting

LONG
FONDS

KWF

1. INTRODUCTIE/VRAAGSTELLING

Naar aanleiding van de toenemende vraag van gemeenten en GGD's naar juridische mogelijkheden voor het rookvrij maken van openbare ruimten, heeft KWF Kankerbestrijding - van Benthem en Keulen advocaten - onderzoek laten doen naar deze mogelijkheden. Het betreft verschillende stappen die gemeenten kunnen ondernemen met de huidige regel -en wetgeving. Tevens is dit een vooruitblik naar de toekomstige wetgeving, zoals de nieuwe Omgevingswet die over een paar jaar van kracht gaat. KWF wil met dit onderzoek partijen helpen in hun weg naar een Rookvrije Generatie.

2. HUIDIG INSTRUMENTARIUM

Wij zien vier instrumenten waarmee gemeenten op dit moment invloed kunnen uitoefenen op roken in de openbare ruimte, namelijk de gemeentelijke verordening (paragraaf 2.1), subsidiebeleid (paragraaf 2.2), bestemmingsplanologie (paragraaf 2.3) en eigenaarschap (paragraaf 2.4).

2.1 Gemeentelijke verordening

De overheid gaat over de inrichting, het beheer en het gebruik van de openbare ruimte. Hierover kan de gemeenteraad regels vastleggen in een gemeentelijke verordening, zoals de Algemene Plaatselijke Verordening (hierna: 'APV') (artikel 147 lid 1 en 149 Gemeentewet). Uit de rechtspraak volgt evenwel dat er ook grenzen zijn aan de mogelijkheid van een gemeente om verbodsbepalingen in een gemeentelijke verordening op te nemen. Wij noemen een aantal voorbeelden:

- Wanneer een regel onnodig ingrijpt in de private sfeer, kan de rechter de betreffende bepaling uit de verordening onverbindend verklaren. Tot dit oordeel kwam de Hoge Raad bij een bepaling uit de verordening van de gemeente Wilnis, dat een verbod op vissen in openbare wateren bevatte.¹
- Een tweede voorbeeld: De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling bestuursrechtspraak) oordeelde in 2011 dat de gemeente Amsterdam een plaatselijk blowverbod niet via de APV mag regelen, omdat het verbod reeds in een hogere formele wet geregeld is (de Opiumwet).
- In jurisprudentie is voorts bepaald dat zolang een regel in de APV een ander motief heeft dan de hogere wet, er in beginsel geen sprake zal zijn van strijdigheid met de hogere wet (artikel 121 Gemeentewet).²

Hoewel het risico bestaat dat bij het opnemen van een verbodsbepaling in de APV zal worden tegengeworpen dat een dergelijke regulering reeds (exclusief) plaats vindt onder de Tabakswet, kan ons inziens daartegenover worden gesteld dat de Tabakswet geen expliciet verbod op roken in de openbare ruimte kent en hier over ook niets regelt. In zoverre zien wij daarom vanuit juridisch perspectief wel ruimte voor gemeenten om roken in de openbare ruimte te reguleren via o.a. verbodsbepalingen in de APV.³

2.2 Subsidiebeleid

Gemeenten kunnen in hun hoedanigheid van subsidieverstrekker onder omstandigheden en ten aanzien van bepaalde subsidieverstrekkingsvoorwaarden in beginsel ook voorwaarden aan een subsidieverlening verbinden inhoudende dat door de subsidieontvanger een bepaald (anti)rookbeleid voert. In zijn algemeenheid kan worden opgemerkt dat subsidievoorwaarden moeten voldoen aan de vereisten uit de artikelen 4:37 t/m 4:39 Awb. Zo kan de subsidieverstrekker de ontvanger alleen verplichtingen opleggen die verband houden met de in artikel 4:37 lid 1 sub a t/m h Awb genoemde doelstellingen, bijvoorbeeld de aard en omvang van de activiteit waarvoor de subsidie wordt verleend (artikel 4:37 lid 1 sub a Awb). De subsidieontvanger kan de subsidieontvanger ook andere verplichtingen opleggen die strekken tot verwezenlijking van het subsidiedoel (artikel 4:38 lid 1 Awb). De verplichtingen die niet strekken tot verwezenlijking van het doel van de subsidie, kunnen slechts aan de subsidie worden verbonden voor zover dit bij wettelijk voorschrift is bepaald (artikel 4:39 lid 1 Awb).

Ten aanzien van een antirookvoorwaarde zou discussie kunnen ontstaan over de aanvaardbaarheid van de voorwaarde in het licht van (bovenvermelde) eisen die de Awb daaraan stelt. Niettemin zien wij ook hier ruimte voor het stellen van dergelijke voorwaarden voor zover het gaat om subsidies die de inrichting van de openbare ruimte raken (zoals subsidies ten behoeve van het realiseren van trapveldjes, speeltuinen etc.)

Een voorbeeld van het bewerkstelligen van een anti-rookbeleid via subsidievoorwaarden zien we in de gemeente Amsterdam, die scholen een subsidie verstrekt heeft voor het inrichten van nieuwe schoolpleinen, onder de voorwaarde dat het schoolplein rookvrij wordt gehouden.⁴ Er is ons tot op heden geen jurisprudentie bekend waaruit blijkt dat het stellen van daartoe strekkende subsidievoorwaarden bij deze categorieën van subsidieverleningen onrechtmatig of anderszins onaanvaardbaar zou zijn.

2.3 Bestemmingsplanologie

Gezondheid is een belang dat, mits een link kan worden gelegd naar de ruimtelijke relevantie, bij de vaststelling van een bestemmingsplan zou kunnen worden meegewogen.⁵ Een gemeente zou op de volgende manieren een anti-rookbeleid kunnen bewerkstelligen in het bestemmingsplan:

- **Verbodsbepaling.** De gemeente kan in een bestemmingsplan een verbodsbepaling opnemen, inhoudende dat er ter plaatse van de als zodanig aangeduide bestemmingen niet mag worden gerookt. Dit onder de voorwaarde dat de verbodsbepaling ruimtelijk relevant is (artikel 3.1 lid 1 Wet ruimtelijke ordening).⁶ De gemeenteraad bezit bij zijn afweging om tot de invulling van een bestemming te komen beleidsvrijheid. Wanneer er beroepsgronden tegen het planonderdeel worden aangevoerd, bestaat het risico dat de Afdeling bestuursrechtspraak oordeelt dat de raad zich niet in redelijkheid op het standpunt stelt dat het plan ten behoeve van de ruimtelijke ordening strekt.⁷ Dit risico bestaat tevens voor planonderdelen waarbij louter gezondheidsmotieven een rol spelen. Het komt neer op de motivering van het planonderdeel: vanwege geluidsoverlast kan een zware horecacategorie wel worden geweerd; vanwege alleen een gezondheidsargument lijkt daarvoor minder snel ruimte.
- **Voorwaardelijke verplichting.** Het bestemmingsplan mag alleen verbodsbepalingen en geen gebodsbepalingen bevatten. Een voorwaardelijke verplichting behoort wel tot de mogelijkheden: de vergunninghouder mag een bestemming alleen realiseren wanneer de geformuleerde maatregel wordt opgevolgd, zoals het verbieden van roken.⁸ Een dergelijke verplichting moet ook ruimtelijk van aard zijn (artikel 3.1 lid 1 Wro). Voor het opleggen van een voorwaardelijke verplichting gelden dus dezelfde kanttekeningen als voor de verbodsbepaling.
- **Grenswaarden.** Geur- en luchtkwaliteit zijn onderwerpen die het bestemmingsplan (mede) reguleert. Deze onderwerpen kunnen een ingang vormen om de negatieve gevolgen van passief roken bij het bestemmingsplan te betrekken. Voor deze onderwerpen zijn normen opgenomen in bijvoorbeeld het Activiteitenbesluit. Een voorbeeld: het Activiteitenbesluit bevat grenswaarden voor benzeen, koolmonoxide en lood, stoffen die vrijkomen tijdens het roken. Het is goed verdedigbaar dat gemeenten in dit kader ook rekening moeten houden met de gevolgen van het vrijkomen van tabaksrook, aangezien dit gevolgen heeft voor (de overschrijding van) betreffende grenswaarden. Wel zijn de gevolgen van het vrijkomen van tabaksrook in intensiteit en duur zeer beperkt, waardoor de vraag is of en in hoeverre dit gevolgen heeft voor een mogelijke overschrijding. Hoe dan ook kan worden betoogd dat gemeenten hiernaar onderzoek moeten verrichten bij het opstellen van een bestemmingsplan (artikel 3.1.6 lid 1 sub d Besluit ruimtelijke ordening jo. artikel 3:2 Algemene wet bestuursrecht, hierna: Awb).
- **Aanvaardbaar woon- en leefklimaat.** Naast het voldoen aan de grenswaarden, dient de gemeenteraad bij de vaststelling van een bestemmingsplan altijd een aanvaardbaar woon- en leefklimaat en een goede ruimtelijke ordening te waarborgen (artikel 3.1 lid 1 Wro).⁹ Er is in de jurisprudentie een ontwikkeling waarneembaar waarbij gezondheid in toenemende mate een rol speelt bij de vraag of er sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de volgende twee uitspraken van de Afdeling:
 - In 2016 oordeelde de Afdeling dat *'niet gebleken [is] dat de raad in het licht van een goede ruimtelijke ordening onvoldoende gewicht heeft toegekend aan het belang van de volksgezondheid'*.¹⁰ Negatieve effecten op de gezondheid van omwonenden hebben dus invloed op het woon- en leefklimaat en kunnen in dat opzicht ruimtelijk relevant zijn.¹¹ Langs deze weg bestaat er mogelijk ook ruimte om regels over roken in het bestemmingsplan op te nemen.
 - De Afdeling oordeelde in 2014 dat het laten voortbestaan van een bestaande historisch gegroeide situatie, onder omstandigheden in strijd kan zijn met een goede ruimtelijke ordening. *'Dit is met name het geval indien de gezondheid van omwonenden niet kan worden gegarandeerd'*.¹²
 Ons inziens is aannemelijk dat de bestuursrechter het criterium aanvaardbaar woon- en leefklimaat, anticiperend op de Ow, ruimer zal gaan uitleggen.

Samenvattend zien wij reële mogelijkheden om via bestemmingsplanologie anti-rookbeleid te voeren. Het is naar ons oordeel in ieder geval verdedigbaar dit aspect onder het criterium aanvaardbaar woon- en leefklimaat te scharen. In de toekomst zien wij onder de nieuwe Omgevingswet ruimere mogelijkheden.

2.4 Eigenaarschap

De overheid is eigenaar van veel (openbare) ruimte, grond en vastgoed. Vanuit die rechtspositie staat het een eigenaar in beginsel vrij van zijn of haar eigendom gebruik te maken en voor anderen te bepalen hoe zijn of haar eigendom wordt gebruikt (artikel 5:1 lid 1 BW). De eigenaar kan vanuit die positie overgaan tot het instellen van een rookverbod. Dit kan de eigenaar bijvoorbeeld bewerkstelligen door in de huur-/erfpacht-/opstalovereenkomst, met bijvoorbeeld een sportvereniging, een voorwaarde op te nemen inhoudende dat roken op het terrein niet is toegestaan.

De gemeente heeft echter ook een bijzondere positie in het privaatrecht. Het rookvrij maken van de openbare ruimte via het privaatrecht kent voor haar een aantal beperkingen:

- **Onaanvaardbare doorkruising.** Het bewerkstelligen van antirook beleidsdoelstellingen via het privaatrecht mag geen onaanvaardbare doorkruising opleveren van het publiekrecht. Wanneer niet in een bepaalde publiekrechtelijke bevoegdheid is voorzien, kan de privaatrechtelijke weg de enige mogelijkheid zijn om een gewenst resultaat te bereiken.¹³

In paragraaf 2.1 t/m 2.3 is geconstateerd dat wij in principe drie publiekrechtelijke instrumenten zien waarmee gemeenten antirookbeleidsdoelstellingen zouden kunnen realiseren. Tegelijkertijd kan met het publiekrecht niet in alle gevallen eenzelfde resultaat worden bereikt als met het privaatrecht. Ook de Tabakswet kent geen verbodsbepaling voor roken in de openbare ruimte.

In zoverre zien wij op voorhand geen onaanvaardbare doorkruising, indien de gemeente gebruik zou maken van haar privaatrechtelijke mogelijkheden als eigenaresse van (openbare), grond en/of vastgoed.

Wel is van belang dat de gemeente bij het gebruik van deze privaatrechtelijke mogelijkheden ook de beginselen van behoorlijk bestuur in acht moet nemen (artikel 3:1 lid 2 Awb jo. artikel 3:14 BW). Met name het gelijkheidsbeginsel en het verbod op discriminatoir handelen vormen in dit verband een relevant aandachtspunt bij gebruikmaking van de privaatrechtelijke mogelijkheden.

3. TOEKOMSTIG INSTRUMENTARIUM: OMGEVINGSWET

Op 1 januari 2021 treedt de Omgevingswet (hierna: 'Ow') naar verwachting in werking. De Ow bevat verschillende aanknopingspunten om het aspect gezondheid te regelen¹⁴ en daarmee een rookvrije openbare ruimte te realiseren:

- Als maatschappelijk doel van de wet wordt geformuleerd het 'in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving' (artikel 1.3 sub a Ow). Een rookverbod in de openbare ruimte draagt daaraan bij. Het omgevingsplan beperkt zich niet tot ruimtelijk relevante eisen, waardoor het makkelijker zou worden om regels te stellen met het oog op de volksgezondheid.¹⁵

Artikel 1.2, lid 3 sub c Ow bepaalt dat als gevolgen voor de fysieke leefomgeving ook worden aangemerkt "*activiteiten waardoor emissies, hinder of risico's worden veroorzaakt*". Lid 4 van dit artikel bepaalt dat ook als gevolgen voor de fysieke leefomgeving worden aangemerkt "*gevolgen voor de mens, voor zover deze kan worden beïnvloed door of via onderdelen van de fysieke leefomgeving*".

- Bij de evenwichtige toedeling van functies aan locaties wordt in ieder geval rekening gehouden met het belang van de bescherming van de gezondheid (artikel 2.1 lid 4 Ow).
- Het Rijk is verplicht bij AMvB omgevingswaarden te stellen over het beschermen van de gezondheid en het milieu (artikel 2.15 lid 1 aanhef en onder sub a Ow). Afdeling 2.2 van het ontwerp Besluit kwaliteit leefomgeving (hierna: 'Bkl') bevat omgevingswaarden over het beschermen van de gezondheid en het milieu, meer specifiek over de kwaliteit van de buitenlucht (paragraaf 2.2.1).
- Het Rijk moet voor het omgevingsplan verplicht instructieregels stellen over het beschermen van de gezondheid (artikel 2.24 jo. 2.28 lid 1 sub c Ow). Deze instructieregels zijn te vinden in het Bkl en richten zich bijvoorbeeld op gemeenten, die deze vervolgens in het omgevingsplan moeten opnemen. Het Bkl bevat geen instructieregels over (het terugdringen van) tabaksrook. Wel benoemt het Rijk in de toelichting op het Bkl dat 13% van de totale ziektelast wordt veroorzaakt door roken.¹⁶ Ook worden er instructieregels gesteld over luchtkwaliteit, een aspect waar tabaksrook invloed op heeft (paragraaf 5.1.4.1 Bkl). De minister is momenteel bezig met het opstellen van het Invoeringsbesluit, dat het Bkl wijzigt en dat het parlement nog moet behandelen. KWF zou bij het ministerie of de Tweede Kamer kunnen lobbyen om via het Invoeringsbesluit een instructieregel in het Bkl op te nemen die het mogelijk maakt via het omgevingsplan roken in de openbare ruimte te verbieden.
- Wanneer de Ow in werking treedt, stelt de gemeenteraad een omgevingsvisie op (artikel 3.1 lid 1 Ow). Hierin moet ook aandacht worden besteed aan het aspect gezondheid.¹⁷
- De gemeenteraad legt in het omgevingsplan regels vast over de fysieke leefomgeving (artikel 4.1 lid 1 Ow). Waar de grens met betrekking tot de fysieke leefomgeving precies ligt, is nog niet uitgekristalliseerd, maar het is in ieder geval ruimer dan het begrip goede ruimtelijke ordening dat centraal staat bij het bestemmingsplan (artikel 3.1 lid 1 Wro; zie paragraaf 3.1). Dat heeft naar verwachting tot gevolg dat de gemeenteraad in de toekomst over meer onderwerpen en situaties regels in het omgevingsplan kan opnemen. Bijvoorbeeld over het aspect gezondheid, een aspect dat bovendien expliciet in de wet genoemd wordt.
- Op grond van artikel 4.2 Ow kunnen 'andere regels' worden gesteld met het oog op een evenwichtige functietoedeling. Zo zou bijvoorbeeld roken bij een ziekenhuis kunnen worden verboden, omdat de functietoedeling anders niet evenwichtig is, dit mede gezien de doelstelling van de Omgevingswet.

Conclusie

De Ow bevat verschillende aanknopingspunten om het aspect gezondheid te regelen en daarmee een rookvrije openbare ruimte te realiseren. Zo wordt als maatschappelijk doel van de wet genoemd het 'in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving' (artikel 1.3 sub a Ow). Een rookverbod in de openbare ruimte zou daaraan kunnen bijdragen. Het omgevingsplan beperkt zich niet tot ruimtelijk relevante eisen, waardoor het zonder meer mogelijk zal worden om regels te stellen met het oog op de volksgezondheid.

4. BEANTWOORDING VRAGEN

1. Mag je als gemeente binnen de huidige wetgeving iets zeggen over een openbare ruimte en het rookvrij maken hiervan? Waar houden de bevoegdheden van een gemeente op (denk aan ingang van stadhuis, speeltuin of schoolplein)?

Een gemeente heeft verschillende mogelijkheden tot haar beschikking om de openbare ruimte rookvrij te maken (paragraaf 2.1 t/m 2.4).

2. Wat moet een gemeente doen om de ingang van gemeentebouwen rookvrij te krijgen?

De gemeente kan daarvoor haar privaatrechtelijke mogelijkheden benutten, als eigenaar of huurder van het gemeentebouw (2.4). Daarnaast zou gedacht kunnen worden aan het verankeren van een dergelijk verbod in de APV (2.1).

Verschiede gemeenten hebben buiten de ingang van het gemeentehuis een rookverbod ingesteld.¹⁸ In Utrecht gebeurde dit naar aanleiding van de instemming van een meerderheid van de gemeenteraad met een motie over rookvrije sportvelden.¹⁹

3. Wat als het juridisch niet mogelijk is binnen de huidige wetgeving/visie/plan? Hoe kan dit wel mogelijk worden gemaakt? Zijn er andere haakjes om het juridisch wel vast te leggen?

Wij zien voldoende aanknopingspunten binnen de huidige wettelijke mogelijkheden (zie 2.1 t/m 2.4).

4. Is een rookvrije openbare ruimte te realiseren met Omgevingswet/visie/plan?

De Omgevingswet bevat verschillende aanknopingspunten om een rookvrije openbare ruimte via het omgevingsplan en de omgevingsvisie te realiseren (paragraaf 3). 'Gezondheid' wordt specifiek als thema in de Ow benoemd. Bij de evenwichtige toedeling van functies aan locaties in het omgevingsplan wordt in ieder geval rekening gehouden met het thema gezondheid.

5. Als gemeente verhuur je ook sportvelden en parken aan sportclubs. Is het juridisch toegestaan om in de huurvoorwaarden de sportclubs te stimuleren of zelfs te verplichten dat deze velden/parken rookvrij zijn?

Er zijn verschillende mogelijkheden voor gemeenten om terreinen, zoals sportvelden en parken, rookvrij te maken. Wij verwijzen naar paragraaf 2.4. Indien de gemeente verhuurder is van sportterreinen zullen de mogelijkheden om de bestaande huurrelatie aan te passen beperkt zijn. Bij het aangaan van nieuwe huurrelaties of subsidierelaties (2.2) zien wij zonder meer mogelijkheden om antirookbeleid door te voeren.

6. Bestaat er verschil tussen het hanteren van een "rookverbod" en een "rookvrije plek"?

Voorop staat dat de wet alleen een definitie van het begrip rookverbod bevat: het verbod tabaksproducten te roken (artikel 1 lid 1 Tabakswet). Een rookverbod geldt voor locaties waar roken is verboden op grond van de Tabakswet (artikel 10). Een rookvrije plek is een niet in de wet gedefinieerd begrip en dus niet publiekrechtelijk gereguleerd via verboden.

7. Is er ook verschil t.a.v. handhaving tussen rookverboden en rookvrije ruimtes (ben je bijvoorbeeld met rookverbod verplicht te handhaven en is dat niet zo als je een rookvrij bord plaatst)?

Ja, wij zien hier een verschil. Op locaties waar een rookverbod in de zin van de Tabakswet geldt (artikel 10), wordt gehandhaafd door de in de wet aangeduide personen. Een voorbeeld: in een gebouw dat, of inrichting die, bij de Staat of een ander openbaar lichaam in gebruik is, handhaaft het binnen dat lichaam bevoegde orgaan (artikel 10 lid 1 sub a Tabakswet). Laat de aangeduide persoon dit na, dan kan de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (hierna: NVWA) handhavend optreden. Op een rookvrije plek (locaties waar volgens de wet wel gerookt mag worden, maar waar door de eigenaar is bepaald dat er niet gerookt mag worden) kan de eigenaar die de rookvrije plek heeft ingesteld de zaak in beginsel vrij gebruiken en bepalen hoe het eigendom gebruikt wordt (artikel 5:1 lid 1 BW). Vanuit die rechtspositie kan de eigenaar ook een rookverbod instellen. Op deze locaties kan de NVWA niet handhavend optreden; de eigenaar zal zelf moeten controleren of het verbod wordt nageleefd.

- 1 HR 13 februari 1922, NJ 1922 (*Wilnisser Visser*). In dit arrest werd door de Hoge Raad geoordeeld dat een verbod op vissen in openbare wateren niet in de gemeentelijke verordeningbevoegdheid past.
- 2 ABRvS 13 juli 2011, ECLI:NL:RVS:2011:BR1425, r.o. 2.3.
- 3 Zie bijvoorbeeld HR 4 maart 1952, NJ 1952, 356 (*Emmense Baliekluivers*). In dit arrest oordeelde de Hoge Raad dat de (eerder ingevoerde) lagere verordeningbepaling niet komt te vervallen indien de gemeentelijke wetgever met deze bepaling een ander motief beoogt dan de (later ingevoerde) hogere regelgeving; zie ook HR 23 december 1980, NJ 1981, 171 (*APV Schiermonnikoog*) waarin de Hoge Raad overwoog dat dezelfde regel van toepassing is voor een later ingevoerde verordeningbepaling. In de laatstgenoemde zaak oordeelde de Hoge Raad dat de verordeningbepaling de hogere wet doorkruiste.
- 4 https://www.amsterdam.nl/veelgevraagd/?productid=%7BCC5C2410-DDF4-48BF-91AE-662DF7443914%7D#case_%7BB97CF210-47B9-4C46-8FFC-CE-CEA2DF4EDC%7D
- 5 H. Doornhof en J.C. van Oosten, 'Ontwikkelingen ruimtelijk ordeningsrecht 2015', *BR* 2016/26.
- 6 Zie *JM* 2014/910, waaruit blijkt dat de lijn van de Afdeling over het algemeen is dat zij, in het kader van veehouderijen in relatie tot volksgezondheidsaspecten in het bestemmingsplan, vasthoudt aan de aanvullende rol van de ruimtelijke ordening bij volksgezondheidsbelangen.
- 7 Zie bijvoorbeeld ABRvS 21 januari 2015, ECLI:NL:RVS:2015:85, waarin de Afdeling een planvoorschrift, inhoudende een voorwaardelijke verplichting tot het toepassen van een certificeringssysteem voor duurzame veehouderij bij stallen, vernietigde omdat zij dit niet ruimtelijk relevant achtte.
- 8 Zie *JM* 2014/910 waarin de auteur betoogt dat het mogelijk is om in een bestemmingsplan regels op te nemen in het belang van volksgezondheid. Dit zou een planregel kunnen zijn in de vorm van een verbodsbepaling, maar onder omstandigheden ook een planregel in de vorm van een voorwaardelijke verplichting.
- 9 Zie bijvoorbeeld de uitspraak ABRvS 11 april 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BW1601.
- 10 ABRvS 29 juni 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1794, r.o. 9.3, m.nt. D. Roelands-Fransen (StAB 2016/4.14). In haar noot betoogt D. Roelands-Fransen dat het onderwerp gezondheid op steeds meer belangstelling mag rekenen in het omgevingsrecht.
- 11 *JM* 2014/910.
- 12 ABRvS 26 maart 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1085, r.o. 12.4.
- 13 HR 26 januari 1990, ECLI:NL:HR:1990:AC0965, r.o. 3.4 (*Windmill*).
- 14 *Kamerstukken II* 2013/14, 33 962, 3, p. 283.
- 15 J.R. van Angeren, 'Het omgevingsplan in de Omgevingswet', *TO* 2016/1.2.
- 16 NvT Ontwerp Bkl, p. 58.
- 17 NvT Ontwerp Bkl, p. 59.
- 18 <https://www.cleanairnederland.nl/nieuws/1132-rookvrije-ingang-stadhuis-utrecht>
- 19 <https://utrechtstad.partijvoordedieren.nl/moties/motie-rookvrij-op-en-langs-de-sportvelden-en-schoolpleinen>

Meer informatie of vragen?

Op de [website](#) van de Rookvrije Generatie vind je praktische ondersteuning, zoals een stappenplan, inspirerende voorbeelden en ervaringsverhalen van andere gemeenten.

Wil je als gemeente ondersteuning bij het ontwikkelen, realiseren en implementeren van rookvrij beleid? Neem dan contact op met het [centrale contactpunt](#) van de VNG of bel 070 373 83 93.

Heb je vragen over of behoefte aan ondersteuning in de vorm van menskracht en kennis rondom de Rookvrije Omgeving? Neem dan contact op met de GGD in jouw regio.